

12968

DE
**GRAVIDITATIS VI
MEDICATRICE.**

**DISSERTATIO INAUGURALIS
MEDICA,**

QUAM

VENIA ET AUCTORITATE AMPLISSIMI
MEDICORUM ORDINIS

IN

UNIVERSITATE CAESAREA LITTERARUM
DORPATENSI,

UT GRADUM

DOCTORIS MEDICINAE

RITE ADIPISCATUR,

CONSCRIPSIT ET LOCO CONSUETO DEFENDET

Frid. Henr. Bidder,
CURORUS.

DORPATI LIVONORUM.

TYPIS J. C. SCHUENMANN
TYPOGRAPHI ACADEMICI,
MDCCCXXXIV.

BIBLIOTHECA
ACADEMICA
DORPAT.

IMPRIMATUR

haec dissertatio ea conditione, ut quum primum typis
uerit excusa quinque ejus exempla collegio exploran-
dis libris constituto tradantur.

Dorpati Livon, die XX. mens. Martii MDCCCXXXIV.

DR. HENR. RATHKE,
Ord. Med. h. t; Decanus.

**MANIBUS PIIS
PATRUI DILECTISSIMI MAXIMEQUE
VENERANDI**

HENRIGI BIDDER,

*A CONSIL. COLL. ROSS. ORD. SCTI. VOLODIMIR. ET
SCTAE ANNAE EQU. COLL. MEDIC. CUR. PRAES. ETO.*

**OB PATRIS PRAESTITA ATQUE IN
IPSUM CUMULATA BENEFICIA**

**HAS STUDIORUM PRIMITIAS
PIO GRATOQUE ANIMO**

D. D. D.

AUCTOR.

D14090

Maxima est varietas phaenomenorum, quibus natura hominum sensus delectat, maxima et earum rerum, quas mens humana artium et litterarum studio procreavit, et aequae immensa et innumerabilis fere est copia remediorum, sive omnium earum rerum, quae vitam hominis aegram tollere atque ad sanitatem reducere pollent. Nulla est materia, nulla vis, cujus effectus aut nullius aut minoris momenti videatur licet, aut contra sit perniciosus, et organismum subvertat, quae non certo quodam tempore certaue ratione vim quandam exhibeat salubrem. Nam effectus remediorum pendet tum ex ipsorum qualitate, tum ex organismi reactione; quum vero illa ad remedium formam et copiam diversa sit, dum haec a varia corporis et animi conditione mutetur, facile intelligitur, quomodo reme-

dia modo nullam vel etiam nocentem, modo vero salubrem et exoptatam afferre possint mutationem. Quibus vero ex rebus, sint vel in corpore ipso vel extrinsecus, varius hic effectus pendeat, gravissima est perscrutatio, quae quasi fons inexhaustus nova semper afferet materiae medicae praecepta.

Non vero solae res externae, quae certam in organismo excitant mutationem, sed et mutatae ejus actiones, quae, non ab illis pendentes, variis vitae temporibus animadvertuntur, saepius effectum exhibent salutarem, quia mutatum corporis et animi habitum partim procreant, partim ab eo procreantur. Quem experientia nondum edocuit, quot quantaque mala tollantur certis iis temporibus, quibus corporis et animi vires citius et propterea manifestius excoluntur, ut tempore primae dentitionis, vel eo, quo sexus organa ad peculiare functiones suscipiendas praeparantur?! Quot homines, quorum ante hoc tempus propter corpus debile et infirmum valde nos miseruit, postea sanitate firma et ve-

geta fruuntur! Optimo igitur jure et haec tempora remediis adnumerare possumus; et iis, qui hac de re dubitent, cum haec mutationes et nonnunquam turbent sanitatem, respondeamus, hoc neque semper fieri, et omnibus esse commune remediis, quae certa tantum conditione salutaria sint, quae deficiente nullam exserere vim, quin etiam nocere possint. Vi vero salutifera horum statuum uti, non ex nostro pendet arbitrio; nam eos remediis externis non, prout nobis lubet, provocare possumus, quum, quamquam rerum externarum momentum maxime diversum est, organismus ex ipsi insita vi et facultate hoc modo mutetur. Medico igitur nihil aliud agere superest, quam ut effectum nocentem avertat, salubri vero caute et prudenter utatur. Unus tantum ex his statibus, graviditas, quam ad ejusmodi processus pertinere, jam infra demonstrabitur, quodammodo saltem nostrae voluntati obnoxius est, quia certo quodam momento externo, vi, quam semen virile in mulierem exercet, ad eum adducendum opus est. Quae vero non sola gravi-

ditatis est conditio, cum potius eo nitatur, quod multae res concinne congruant. Sed jam hac una libero usui patet, ejusque vim salutiferam ad arcendos imo et sanandos morbos pagellis sequentibus explicare conabor. Quod si minus prosperemihi processerit, tum temporis brevi spatio, tum aliis rebus adversis, quibus impeditus hoc specimen elaborare debebam, lectores, ut excusare velint, enixe rogo.

Ex omnibus animantibus, sint vel structura simplicissima vel maxime composita, unumquodque, secundum sapiens naturae consilium, partem eorum phaenomenorum suscipere destinatum est, quae omnia si colliguntur, vitae animalis imaginem versicolore component. Mens vero humana, non contenta iis, quae natura sensibus externis praebuerat, sed potius causam eorum et connexum perscrutans, ex variis quoque vitae phaenomenis causam ipsorum internam perquirere studebat: quod quidem in homine ipso maxima sedulitate et studio persecuta est, quia homo omnium naturae operum maxime compositum ideoque explicatu difficillimum habendum est. Quarum perscrutationum Physiologia hanc effecit summam, peculiarem texturam, structuram atque rationem, qua organum quoddam cum reliquo organismo conjunctum sit, causae esse peculiariis ejus actionis, itaque tum ex textura tum ex structura pendere quoque actiones totius organismi. Quum praeterea non liceat contendere, vitam individuum separatam esse a reliqua natura, ex nulla re pendere et propria ingredi via, quum potius universae naturae pars sit, arcte cum illa conjuncta, ad quam juvandam et servandam certa officia suscipere debeat, — necesse est confiteamur, haec quoque varia esse

ad variam conditionem et rationem, qua vita individua cum reliqua natura conjuncta sit, ideoque pendere ex organismi destinatione. Ubi ergo bene perspexerimus, quid peculiare sit organismi cujusdam, conicere poterimus, quanam phaenomena adducere debeat, si vita ejus normalis sit, neque functiones ejus ullo modo turbatae sint. Quod vero ut in universum sic et in muliere locum habet. Phaenomena ejus vitae pendent ex conditione supra memorata, propria textura, structura et sorte, cui destinata est. Respondebit igitur consilio hujus dissertationis, breviter repetere ea mulieri propria, quae ad rem melius explicandam necessaria esse videntur, quum nec de Therapia nec de Diaetetica rectam et accuratam notionem concipere possimus, nisi vita ejusque phaenomenis undique bene perpensis et aestimatis.

Discrimina inter sexum virilem et muliebrem jam primis graviditatis mensibus conspicua sunt; quae unde oriuntur *) non perquiramus, sed tantum notemus, ea jam tum temporis, quo sexus organa nondum diversa apparent, animadverti, et insigniri **) foetus muliebris capite minore et plus rotundato, pectore breviori et angustiore, abdomine vero majore et longiore. Haec discrimina initio haud ita facile sunt percipienda, quia et corpora infantum in universum et utrique sexui propria sunt; in adultis vero multo magis excoluntur. Thorax in viro similis est pyramidi inversae, cujus ba-

*) Joerg: *Handbuch der Krankheiten der Weiber* §. 5. Burdach: *Physiologie* II. 579.

**) Sommering: *Icones embryonum humanorum* pag. 4.

sis versus partes superiores spectat; at in femina humeros versus angustior fit et tenuior, et costis circumdatur tenuioribus, gracilibus; cui ambitui externo minori respondent quoque minores pulmones illis inclusi et cor minus. Superficies abdominis vero magis prominat, convexa est et longior, ossa ilei plus in latera declinant, ossa pubis majore arcu conjunguntur, regio coxarum latior quam illa humerorum, et basin format totius trunci. Sic cavitas quoque abdominis major est, et continet tractum intestinorum longiorem, hepar vero minus.

Haec discrimina, aequae ac longitudo trunci, extremitates longe superantis, ac textura subtilis tenuis et mollis corporis muliebris satis superque demonstrant, hujus formationem propinquam esse typo infantili, et inclinari ad minorem evolutionis gradum, vel in eo substituisse. Quare et relatio variorum corporis systematum eorumque actionum similis est ei infantum. Ut in his systema vegetativum praevalet, quia, ut magis magisque excolere se possint, majore materiae plasticae copia opus est, sic indicant in muliere et tractus intestinorum longior et majore vi concoquendi et assimilandi praeditus, et organa, quae inserviunt resorptioni magis excolita cignava, vim plasticam et reproductivam alias superare vires. Accedit adhuc praedictis, et organa, quae cum organum sint secretorium, simulque Oxygenium organismo impertiant, vi plasticae preponderanti aequae resistent ac hepar, quod organum minus quoque est in muliere. Nam actio extensiva reproductionis eo plus augeatur, quo minorem cruoris, partis gravissimae, copiam continet sanguis, quo minus ergo Oxygenio imbuatur, quamquam nonnisi minoris mo-

menti producta, ut textus cellulosus, quem in muliere et praevalere constat, eo formari possunt. Actio ejus intensiva vero eo major est, quo majorem Oxygenii copiam continet sanguis. Quam ob rem et in viris, propter respirationem magis strenue procedentem, ea praevalent organa, quae gravibus praesunt functionibus animalibus, ut ossa majora, duriora, masculi validiores, nervi minus tennes *). Si vero ponere possumus, universam naturam vivam duplici vires suas exserere ratione, quarum altera solam vitam per se sive quantitatem spectet, altera vero qualitatem, quia efficiat, ut vita peculiari modo appareat: — discrimina quoque sexus quodammodo eadem ratione dissecia sunt. Ex praevalente illo systemate intestinali, indeque materiae plasticæ copia orta majore, quam quæ ad servandam vitam propriam consumi possit, omnia pendunt illa phaenomena memoratu digna et uni mulieri propria, ovulorum generatio, sanguinis secretio menstrualis, conceptio, graviditas, partus, et lactis secretio.

Huic vi reproductivæ praevalenti organorum quoque mulieris genitalium structura respondet. Accuratio eorum descriptio anatomica huc non pertinet. Structura vero systematis uterini, systemati intestinali simillima, partim hac ipsa re **), partim vasorum, quibus praeditum est, majore, nervorum vero copia minore, indeque vi reproductiva praeponderante, hoc ipsum systema focum esse indicat, qui majorem illam materiae copiam ad nova producta excolenda

*) Carus: *Lehrbuch der Gynaecologie* I. 23.

**) Joerg: *Schriften zur Bereicherung der Geburtshülfe*. I. 232.

excipiat. Propterea organum quasi habendum est secretorium, quod optimam et nobilissimam organismi partem, immo ipsum organismum accernit, qui hoc modo in res externas rursus transit, et ita solvit, quod universae rerum naturae debuerat. Per genitalia enim organa homo praecipue inservit naturae; per ea optimam sui partem, quamvis ipsi detrimento sit, ei reddit, non ut libidini voluptuosae satisficiat, sed ut mundum novis exornet animantibus. Tantum igitur abest, ut in sexus functionibus homo liber sit, et omni vinculo solutus, ut potius per ea naturae praecipue inserviat ad consilia exsequenda gravissima *). Ut vero in universum mulier minorem evolutionis gradum assecuta est, sic et apparatus ejus genitalis, quamquam ex variis compositis partibus, minus tamen perfectus est, quam virilis. Genitalia viri summo munere fungi possunt sine auxilio externo; jam per se enim semen virile secernere possunt. Aliter res se habet in muliere. Systema ejus genitale, ex utraque parte apertum, ad summas functiones suscipiendas per utrumque polum materiam alienam excipere debet. Tubarum ostium abdominale excipit quidem ovulum ab ipsa muliere formatum, quod vero ab ovario haud ita facile solvitur sine auxilio viri, et nonnisi hoc ad certum pervenire locum et excoli potest. A muliere germen quidem originem ducit, sola vero spermatis virilis vis excitans et animans, novam et propriam ex illo vitam provocare pollet. Mulier, ob vim reproductivam praevalentem, vitam per se procreat, vir vero propter provinciam animale praevalentem huic vitae certam ad vi-

*) *Ibidem*. I. 228.

res suas exserendas praescribit viam. Sic et in functionibus sexus rursus duplex illa virium naturalium ratio apparet; et si universa natura prae se fert legem, ad novam vitam procreandam necessarium esse, ut res sibi contrariae conjungantur, et invicem sese penetrent, in sexus quoque discrimine hanc conditionem constitutam et expletam esse videmus.

Mulier igitur, quod ad functiones genitales, multo magis a viro pendet, quam hic a femina, qua ex causa oriuntur nonnulla phaenomena feminae vitae psychicae propria. Quia mulier sentit, praeditam se esse corpore infirmo et debili, maxime ergo egere columine valido, ei clementia, animi mollities et mansuetudo praecipue propriae sunt. Ad suscipiendas functiones genitales, quas in universum multo magis appetit quam vir, huic alligata est, placere sedulo studet, et libenter et patienter asperitati ejus et duritiei immo et vitii indulget. Amor infantum jam ex puellarum lusibus puparum aequae elucet, ac aliis ex rebus praeclara illa virtus, qua vitam privatam et domesticam, marito et liberis circumdata, omni ali praefert, quaeque maximum mulieris decus habenda est. Propterea et mulier magis tolerare potest res, ad quas perferendas non tam robore et animo, quam potius patientia tranquilla opus est, quare et praecipue idonea est diligenter, sedulo et fide suos curare.

Quid ergo peculiare sit vitae physicae et psychicae mulieris, et qualis ejus sit status in societate humana breviter exposuimus; ex quibus allatis nunc colligere licebit, quibus fungi debeat muneribus. Mulier, propter vim productivam praevalentem, quae plus materiae gignit,

quam quae ad ipsam servandam et nutriendam opus sit, destinata est ad nutritionem, quae vitam singulam excedit, ad servandum hominum genus propagandumque. Menstruatio, quae secundum normam apparet, simulac organismus muliebris crescere jam desit, tempus indicat, quo haec major materiae copia gignitur et medium quoque est, quo natura arcere studet mala, quae ex abundantia illa haud bene adhibita oriri possint. Functio ergo quaedam genitalis incompleta habenda est, quae vero nequitiam compensare potest processum, qui secundum naturae leges locum habere deberet. Quare dum in utero gerit vel per mammas infantem alit mulier, dum igitur vis plastica secundum naturae leges collocatur, illa quoque secretio abest plerumque, rursus vero adest, si hac ratione amplius agere non potest. Graviditas ergo est status ex intima mulieris organisatione ortus, quem vero mulier non sola per se, sed nonnisi viri auxilio excire potest; quare natura ei praecipit, ut marito se jungat, quo in connubio, summa officia genitalia suscipere, et omnes eas virtutes exercere possit, quae vitae conjugalitatis praesidium et decus constituunt. Mulier vero et mater fieri debet; infantes adspiciens ob officia praestita, ob muneris vota persoluta secum sortique sua contenta fiat; amore illo utatur erga eos et pietate, quae jam ex puellae lusibus eluxerant, et ita adhuc arctius conjungatur cum conjuge, hujus sortis auctore; infantibus consulens et curam gerens, eosque educans, clementiam illam exerceat et patientiam, quae pulcherrimam indolis muliebris partem conficiunt, quibus mulier ad humanitatem expediendam confert, quibus vero carens vir ad ejusmodi munus

suscipiendum non aptus est. Mulier igitur, ut breviter dicam, in angustiore quidem et haud late patente neque vero minus divite et ubere provincia vitae conjugalialis et domesticae, vires suas salutiferas explicet et exserat, dum potius vir salutis publicae consulens, muneri satisfaciat sibi imposito.

Ut jam supra diximus, non licet statuere, vitam individuum a reliqua natura separari posse et propria ingredi via; stricto potius vinculo omnes inter se conjunguntur, et totum quoddam formant, ad quod servandum, magis magisque excolendum quaevis pars singula suum tribuere debet. Praeclaris facultatibus natura benigna et munifica animantia sua dotavit et exornavit, quo facto vero et officia certa iis imposuit, quibus non persolutis, poena saepe gravior irruit. Nonnisi *) munere apte et convenienter peracto pars concinne congruit cum toto, qua sola conditione et constat universus mundus et genus humanum, et civitates, et gentes, et familiae; hoc solo pacto et singulus homo constare, secum contentus esse, et vitam laetam et hilarem aequo animo degere potest. Quod nisi fit, sive ob ipsius culpam sive ob res adversas, tollitur vitae bona concinnitas, quae et in universum morbi causa est, et hoc in casu animi et corporis mala adducit ei, qui sancta haec officia non persolvit.

A muliere vero natura postulat ut genus hominum propaget et uxoris et matris officia suscipiat. Sexus organa propterea in illa praevalent, quia his tantum sorti, cui destinata est,

*) Brück. Beiträge zur Erkenntniß der Lebensstörungen mit vorwaltend psych. Krankheitserscheinungen.

satis facere potest. Formant quasi centrum, unde omnis mulieris vita et actiones proficiscuntur, et quorsum revertunt, quodque tam in statu sano quam abnormi semper a medico est respiciendum. Jam et veteres hac de re recte judicabant, quum nomine horum organorum, cunni vocabulo, totam feminam indicarent *). Mulier vero ratione sexus non libera est, sed a viro pendet; nam nonnisi ejus auxilio summo sexus munere fungi potest; ergo rarius propria culpa sed potius adversa fortuna, quominus destinationi respondeat, prohibetur. Cujus rei sequelae co perniciosiores in mulierem irruent, quo minorem et angustiore agendi provinciam natura ei designavit, quo rarius ob proprium situm in societate humana alio quodam modo hanc inertiam compensare, vivida et strenua actione cum toto conjungi, et sic, quod huic debet, diligenter solvere potest. In humiliorum tantum ordinum hominibus, qui ut hominis in universum sic et mulieris destinationem minus distincte sentiunt, et minore quoque eam exsequendi desiderio tenentur; qui itaque functiones genitales ob solam libidinem voluptuosam instintus esse putant, quorum actiones non tam ex libere mentis et voluntatis imperio proficiscuntur, quam potius ex notionibus rudibus et temere conceptis, — in his solis vivendi ratio, corporis vires exercens et occupans impedit, quo minus mala oriantur. Quae res aequae ac diminuta receptivitas et vera apathia, ob quam ne hic quidem stimulus valde

*) Horat. I. Sat. II. 36; III. 107.

suscipiendum non aptus est. Mulier igitur, ut breviter dicam, in angustiore quidem et haud late patente neque minus divite et ubere provincia vitae conjugalialis et domesticae, vires suas salutiferas explicet et exserat, dum potius vir saluti publicae consulens, muneri satisfaciati sibi imposito.

Ut jam supra diximus, non licet statuere, vitam individuum a reliqua natura separari posse et propria ingredi via; stricto potius vinculo omnes inter se conjunguntur, et totum quoddam formant, ad quod servandum, magis magisque excolendum quaevis pars singula suum tribuere debet. Praeclaris facultatibus natura benigna et munifica animantia sua dotavit et exornavit, quo facto vero et officia certa illis imposuit, quibus non persolutis, poena saepe gravior irruit. Nonnisi *) munere apte et convenienter peracto pars concinne congruit cum toto, qua sola conditione et constat universus mundus et genus humanum, et civitates, et gentes, et familiae; hoc solo pacto et singulus homo constare, secum contentus esse, et vitam laetam et hilarem aequo animo degere potest. Quod nisi fit, sive ob ipsius culpam sive ob res adversas, tollitur vitae bona concinnitas, quae et in universum morbi causa est, et hoc in casu animi et corporis mala adducit ei, qui sancta haec officia non persolvit.

A muliere vero natura postulat ut genus hominum propaget et uxoris et matris officia suscipiat. Sexus organa propterea in illa praevalent, quia his tantum sortii, cui destinata est,

*) Brück. Beiträge zur Erkenntniss der Lebensstörungen mit vorwaltend psych. Krankheitserscheinungen.

satis facere potest. Formant quasi centrum, unde omnis mulieris vita et actiones proficiuntur, et quorsum revertunt, quodque tam in statu sano quam abnormi semper a medico est respiciendum. Jam et veteres hac de re recte judicabant, quum nomine horum organorum, cunni vocabulo, totam feminam indicarent *). Mulier vero ratione sexus non libera est, sed a viro pendet; nam nonnisi ejus auxilio summo sexus munere fungi potest; ergo rarius propria culpa sed potius adversa fortuna, quominus destinationi respondeat, prohibetur. Cujus rei sequelae eo perniciosiores in mulierem irruent, quo minorem et angustiorem agendi provinciam natura ei designavit, quo rarius ob proprium situm in societate humana alio quodam modo hanc inertiam compensare, virida et strenua actione cum toto conjungi, et sic, quod huic debet, diligenter solvere potest. In humiliorum tantum ordinum hominibus, qui ut hominis in universum sic et mulieris destinationem minus distincte sentiunt, et minore quoque eam exsequendi desiderio tenentur; qui itaque functiones genitales ob solam libidinem voluptuosam instimulas esse putant, quorum actiones non tam ex libere mentis et voluntatis imperio proficiuntur, quam potius ex notionibus rudibus et temere conceptis, — in his solis vivendi ratio, corporis vires exercens et occupans impedit, quo minus mala oriantur. Quae res aequae ac diminuta receptivitas et vera apathia, ob quam ne hic quidem stimulus valde

*) Horat. I. Sat. II. 36; III. 107.

potens agere potest, hanc inertiam haud ita raro impunem reddere potest. Accedit quoque, quod multi homines nonnunquam adeo sibi moderari possunt, ut et animi et corporis morbos dissimulare queant.

Tristitia, quae oriuntur mala, si gravem hunc naturae impulsu mulier sequi, ideoque officia sibi imposita persolvere non potest, complecti licet plena Hysteriae notione. Accurata hujus morbi, qui haud ita facile depingi potest, ejusque symptomatum, tum varietate tum mobilitate insignium, descriptio, huc non pertinet; quare tantum notemus, hanc expositionem causae proximae Hysteriae tum ex vitae muliebris idea bene perpena, tum ex ipsis morbi symptomatibus emanare. Semper enim conjunctus est cum turbata systematis uterini functione, praecipue cum menstruatione modo crebriore, modo rariore, modo nimia, modo suppressa, cum fluore albo, qui creberrime comitatur mala hysterica, cum appetitu coeundi exaucto et normam excedente. Quin etiam vetus morbi denominatio uterum omnium horum malorum fontem aequè vere designat, ac in universum veteres vitae et sanae et aegrae phaenomena, nulla opinione temere praekoncepta impliciti, melius et excipiebant et distinguebant; quare et hodie digni sunt, quos imitari studeamus. Quomodo vero hic morbus, quamvis ex systemate genitali oriens, organa tamen fere omnia et systemata corripit, nec ulla corporis pars tuta sit, ne hujus mali sedes fiat, facile intelligitur, si arcta respicitur hujus systematis conjunctio cum toto organismo muliebri. Quae vero illius est magnitudo et quod pondus, quae hujus aucta receptivitas, haud

mirandum, ejusmodi mala mox late vagari, et nonnisi peculiarem indolem morbosam hujus vel alterius partis, vel et peculiarem causam occasionalem impetum modo huc modo illuc dirigere. Quamvis ergo omnia ex systemate genitali hunc morbum oriri declarent, tamen haud recte de hoc fonte judicare poterimus, nisi persuasum habemus, quam arcte cum intima mulieris vita conjunctus sit, quantumque omnes ejus actiones ex illo pendeant, — nisi nobis innotuit, hujus tantum ope mulierem respondere posse sanctis naturae decretis. Quia ex causa cl. Brueck *) Hysteriam nominat Hauptform des weiblichen Erkrankens aus verfehlem Leben, et vehementer insectatur vulgare opinionem, secundum quam cuique morbo certam designare volunt sedem. Hysteriam simili modo inter alios scriptores jam Ill. Carus et Joerg dijudicant, quorum prior **) proximam hujus morbi causam esse contendit perversam systematis nervorum sensibilitatem, ortam ex sublaia concinnitate inter vim reproductivam totius organismi et systematis genitalis. Quamvis igitur propter praecipua symptomata systema nervorum morbi sedem designet, tamen et verum ejus fontem indicat. Accuratius adhuc Joerg eandem sententiam sequitur, cum, de Hysteria disserens, dicat: ***) Müsiggang oder Mangel an der passenden und hinreichenden Beschäftigung der Genitalien und des ganzen

*) l. c. pag. 56.

**) l. c. I. 309.

***) l. c. §. 360.

Rörpers ist also auch in diesem Falle vieler Anomalien und wirklicher Krankheiten Anfang.

Quum vero satis superque notum sit, nos in curandis morbis eo majore nri fortuna secunda, quo accuratius et distinctius causam eorum proximam et indolem perspexerimus, eventumque in arcendis morbis eo meliorem fore, quo magis causae occasionales et externae et internae nobis innotuerint, in Hysteria, si modo recte exposuimus, unde oriatur, medici consilium auxiliumque accuratum et promptum esse debet. Quem ad arcendum morbum radicis, quo tollendum unum tantum existit remedium, graviditas. Sed non sola graviditate, non tantum voluptate libidinosa expleta, hic enascitur effectus saluber. Nam et miserae illae puellae, quae summa voluptate et libidine fruuntur, tamen non liberantur poenis, quibus natura irata afficit eos, qui ipsius dotibus prave utuntur. Aequae difficile vis medicatrix graviditatis demonstrari possit in illis mulieribus, quae tristi ratione vitam degentes, in illa ipsa eo minus rebus externis nocentibus resistere possunt, et quamvis a Hysteria tutae, tamen aliis malis gravioribus succumbere debent. Graviditas vero faustis sub conditionibus locum habere, e vita conjugalii prospera et beata oriri, et pignus quasi, hoc foedus magis magisque firmari promittens, spem laetam injicere debet mulieri, mox eam praecleara matris officia susceptum ire; graviditas, ne longus sim, neque hanc vim salutarem exhibere, neque maximum certissimumque mali illius inevitabilis ferre potest remedium, nisi e beata oritur vita domestica eamque firmat. Quin etiam fere unicum est remedium, quo Hy-

steria jam prorsus exculta radicis tolli potest; cui sententiae et origo ipse hujus mali perniciosi fovet, et multiplex medicorum experientia, qui, omnibus remediis frustra adhibitis, nihilominus denique seriem incipere debent, si symptomata vix lenita paulo post eo majore impetu apparent. Nam nisi radix trunci exstirpatur, novos semper germinat ramos; qui identidem resecati magis saepius florent. Cl. quoque Carus hoc remedium in nonnullis Hysteriae casibus commendat; sed secundum ejus sententiam supra aliam de causa proxima hujus morbi in omnes potius quadrare videtur. Dicit enim *): bei einer dem Allgemeinbefinden unangemessenen erzwungenen geschlechtlichen Enthaltsamkeit, muß der Arzt zur Verehlichung rathe, indem bei Individuen dieser Art oft Beschwerden, welche keinerlei Mitteln weichen wollten, in der eintretenden Schwangerschaft oder wenigstens nach der Geburt verschwanden. Nam causa hujus morbi abstinencia alterius sexus habenda est, non ob libidinem inexpectatam, sed ob absentiam omnium eorum, quae illam sequi deberent, quaeque mulier ardentem concupiscere cogitur. Et jam Ill. Joerg **) et alii connubium commendant, et quoviscunque modo accelerare suadent. Et sic repetere licebit, imaginem comem et laetam uxoris beatiae et matris certissimum continere Hysteriae remedium; conjugis et infantum amore, vita domestica agili et diligenti mulier munia sibi imposita persolvit, et vita hilaris, contenta, laetitia abundans, officii servati est praemium.

*) L. c. I. 399.

**) L. c. §. 293.

Consideravimus igitur, quomodo graviditas, centrum quasi vitae et destinationis muliebris, unicum quoque sit remedium, quo mala, ex destinatione hac non expleta orta, tolli possint; nunc vero respiciamus nonnullos status, qui quamvis non ita stricte cum vita iutima mulieris cohaereant, tamen ex functione genitali non perfecta nonnunquam prodent, ideoque aequae certe graviditate extirpari possunt. Pertinent huc nonnulli Chlorosis et Nymphomaniae casus, quos breviter consideremus. Symptomatologiam earum afferre, inutile esset; at est monendum, utrumque morbum ex peculiari mulieris organisatione originem ducere. Mulieris vis reproductiva praevalens in sexus organa transire debet; quod nisi fit corporis viribus prorsus evolutis, iisque convenit, sanitas constare non potest. Sublata concinnitas inter corporis incrementum et sexus functiones prodeuntes Chlorosis causa habenda est, quae quidem modo ex totius corporis, modo ex genitalium statu pendet, quorum functio modo maturius prodit, modo impeditur, quominus appareat secundum normam. Ubi maturius prodit, vel quia coeundi appetitus naturae inconvenienter expletur, vel quia animi vires prave diriguntur, muliere perpetuo amoris desiderio capta, quae omnia vim reproductivam demum turbare debent, — connubium certissimum erit huius mali remedium. Nam simulac morbi causae agere desierint, systema vegetativum assurgit, et materiae copiam praebebit, qua ad sexus functiones perficiendas opus est. Sed et vis reproductiva principio vigens turbatur, si materia, quam protulerat, contra naturae leges adhibetur, quia potius in organa

ad eam gignendam designata reagit, iisque oneri est. Venarum dilatationes aliaeque degenerationes inde oriae, vim plasticam vigentem mox in contrarium depellent statum, et sanguificatio manca ex insignibus Chlorosis symptomatibus elucebit. Hic quoque graviditas, quia in ea major illa materiae copia secundum naturae normam collocatur, salubrem exhibebit vim; sed tantum corporis viribus nondum adeo immunitis, ut hanc functionem perficere queant, neque prorsus in illa absumentur *).

In Nymphomania res similiter se habent. Propter vim productivam praeponderantem, cuius producta in genitalia deponenda sunt, ut harum actionem excitent et augeant, mulier in universum coitum plus appetit, quam vir; qui vero appetitus, causis externis adjuvantibus, eo ducere potest mulierem, ut omni pudore et verecundia exutis, bestiae quasi libidine teneatur, et coitum exercere studeat. Hoc vero corporis malum animum quoque turbare, ex intimo elucet connexu inter systema cerebrale et genitale. Iam mensium turbatio insignem exercet vim in animi habitum, et sicut in viro Onania mentis aciem hebetat, in muliere illa sexus organorum affectio usque ad cerebrum propagari, ejusque functiones adeo perturbare potest, ut amentia existat, et conscientiae vox inaudita conticescat. Mensuatio concinnitatem inter genitalium et reliqui organismi receptivitatem restituit quidem; attamen vim graviditatis gravem et efficacem non ex omni parte compensare potest. Si mulier

*) Carus l. c. R. 227.

Consideravimus igitur, quomodo graviditas, centrum quasi vitae et destinationis muliebris, unicum quoque sit remedium, quo mala, ex destinatione hac non expleta orta, tolli possint; nunc vero respiciamus nonnullos status, qui quamvis non ita stricte cum vita intima mulieris cohaereant, tamen ex functione genitali non perfecta nonnunquam prodeunt, ideoque aequae certe graviditate extirpari possunt. Pertinent huc nonnulli Chlorosis et Nymphomaniae casus, quos breviter consideremus. Symptomatologiam earum afferre, inutile esset; at est monendum, utrumque morbum ex peculiari mulieris organisatione originem ducere. Mulieris vis reproductiva praevalens in sexus organa transire debet; quod nisi sit corporis viribus prorsus evolutis, iisque convenit, sanitas constare non potest. Sublata concinnitas inter corporis incrementum et sexus functiones prodeuntes Chlorosis causa habenda est, quae quidem modo ex totius corporis, modo ex genitalium statu pendet, quorum functio modo maturius prodit, modo impeditur, quominus appareat secundum normam. Ubi maturius prodit, vel quia coeundi appetitus naturae inconvenienter expletur, vel quia animi vires prave diriguntur, muliere perpetuo amoris desiderio capta, quae omnia vim reproductivam demum turbare debent, — connubium certissimum erit hujus mali remedium. Nam simulac morbi causae agere desierint, systema vegetativum assurgit, et materiae copiam praebebit, qua ad sexus functiones perficiendas opus est. Sed et vis reproductiva principio vigens turbatur, si materia, quam protulerat, contra naturae leges adhibetur, quia potius in organa

ad eam gignendam designata reagit, iisque oneri est. Venarum dilataciones aliaeque degeneraciones inde ortae, vim plasticam vigentem mox in contrarium depellent statum, et sanguificatio manca ex insignibus Chlorosis symptomatibus elucebit. Hic quoque graviditas, quia in ea major illa materiae copia secundum naturae normam collocatur, salubrem exhibebit vim; sed tantum corporis viribus nondum adeo immunitis, ut hanc functionem perficere queant, neque prorsus in illa absumantur *).

In Nymphomania res similiter se habent. Propter vim productivam praeponderantem, cuius producta in genitalia deponenda sunt, ut harum actionem excitent et augeant, mulier in universum coitum plus appetit, quam vir; qui vero appetitus, causis externis adjuvantibus, eo ducere potest mulierem, ut omni pudore et verecundia exutis, bestiae quasi libidine teneatur, et coitum exercere studeat. Hoc vero corporis malum animum quoque turbare, ex intimo elucet connexu inter systema cerebrale et genitale. Iam mensium turbatio insignem exercet vim in animi habitum, et sicut in viro Onania mentis aciem hebetat, in muliere illa sexus organorum affectio usque ad cerebrum propagari, ejusque functiones adeo perturbare potest, ut amenia existat, et conscientiae vox inaudita conticescat. Mensruatio concinnitatem inter genitalium et reliqui organismi receptivitatem restituit quidem; attamen vim graviditatis gravem et efficacem non ex omni parte compensare potest. Si mulier

*) *Carus l. c. R. 227.*

hanc destinationis partem consequi non potest, ex sanguinis in genitalia congestionibus oriuntur stagnationes, et aucta sensibilitas, quae postea in cerebrum transit. Quum igitur Nymphomania oriatur ex vi vitali non secundum naturae leges adhibita, nil aliud est nisi Hysteriae symptoma summum ad gradum exaltatum. Auctum vero coeundi appetitum non fortuitum sed potius pathognomonicum morbi symptoma, immo et causam amentiae esse, partim ex supra allatis elucet, partim ex eo, quod experientia satis superque edocti sumus, genitalium mala persaepe excitare morbos psychicos*), quorum hoc genus non raro graviditate sublatum sit **). Sed in minore tantum hujus mali gradu, ubi animi libertas nondum prorsus sublata est, et miserae libidinem illam quodammodo suppressere possunt, ubi et jam antea coitum exercere assueverant, citissime forte haec aucta sensibilitas deprimeretur graviditate, qua naturae convenienter occupantur genitalia. Accedit huc, quod spes, se matris officia mox suscepturam esse, indeque orta cura, ut jam nunc omnia ad educandum praepararet infantem, animi actiones salubri modo a genitalibus derivat, cum magis magisque crescat morbus, si eandem rem continuo meditantur et in animo agitant. Maxima vero in hoc remedio commendando medicus utatur prudentia, cauteque omnia respiciat, cum

*) *Friedreich: Diagnostik der psych. Krankh.* pag. 260 et 302.

**) *Schnaubert: Bemerkungen über d. fur. uterin. in: Allg. med. Annalen d. neunzehnten Jahrhunderts 1823. November.*

omnis multorum hominum fortuna ex ea rependeat. Nam reputet, hoc in statu graviditatem exoptatam saepius non consequi, quia, organi cujusdam actione ut in inflammatione elata, normalis ejus functio cesset, unde nova semper et repetita genitalium excitatione, salubri illo statu non consecuto, morbus magis magisque ingravescet.

Enumeravimus casus, in quibus graviditas salubrem exhibet vim, vel quia arcer morbos, quibus mulier obnoxia est, nisi destinationi a natura ipsi praescriptae respondet, vel quia et tollit morbos hac ex causa exortos, nisi jam majorem adepti sunt gradum, quam ut sanari possint. Consideremus nunc mutationes tum materiei tum virium, quibus in graviditate variae corporis muliebris partes obnoxiae sunt, quibusque nonnulla mala sanantur, cum unius cujusque remedii vis eo tantum nitatur, ut certam et in toto corpore et in singulis ejus partibus proferat mutationem. Raro quidem ad ejusmodi effectum exciendum medicus qd graviditatem connubium inire suadebit, quum morbi infra afferendi non ex intima mulieris via prodeant, neque igitur tantummodo hoc statu, arcte cum illa conjuncto, tolli possint. Gravis vero momenti hi effectus sunt, et valde respiciendi, quia hoc modo nonnunquam facile assequimur, quod maxima cura et assiduitate perficere non contigit, et quia demonstrant, quanta sit vis medicatrix omnium corporis evolutionum. Graviditatem quoque his adnumerandam esse, elucet tum ex supra memorata peculiari organisatione mulieris ejusque destinatione; — graviditate enim

sit idonea ut summo munere fungi possit, cum quaevis evolutio nihil aliud sit, nisi is in organismo processus, quo pro diversis vitae temporibus multiplicia naturae decreta persolvere cogatur, quare graviditas summa mulieris evolutio habenda est; — tum et elucet ex corporis, quas graviditas secum fert, mutationibus, quarum praecipua haec est, quod pelvis magis excolitur, quocirca et hujus partis habitus (Taille) post partum alius est quam in statu virgineo. Quaevis vero corporis evolutio non perficitur nisi aucta vi et intentione systematis vegetativi et reproductivi, indeque mutata relatione variorum corporis systematum. Quod quidem et in graviditate accidit: mutata uteri structura et actio ex toto corpore pendet, quia omnis actio localis ab universali provocatur, conceptione vero organismus muliebris impellitur, in systemate genitali novum gignere organismum. At uteri exaucta actio et in reliquum vim exercere debet corpus, quod, cum alias organorum minus gravium mutationis particeps fiat, illam uteri rarius immutatum perferre potest. Quae duplex origo mutatae corporis muliebris graviditatis eo memoratu digna est, quod ex eo varius mutationis effectus explicari posse videtur. Mutatae actiones, quae oriuntur ex consensu totius organismi cum nova genitalium vita morbosae ideoque nociferae existimandae, cum similem habeant originem, quem symptomata oriunda ex organismi statu febrili, inflammationem localem comitante, cui genitalium mutatio hoc in tempore simillima est. Varias ergo illas molestias, quae gravidarum euphoriam tam saepe immo fere semper turbant, hoc ex fonte origi-

nem ducunt, unde patet, quare mulieres debiles, et magna sensibilitate praeditae eo magis ab illis vexentur, quo magis organismus cujusvis singuli organi mutationis particeps fiat. Dubitare quidem liceret hac de re, quum graviditas processus sit normalis, nec propterea ullum ejus symptomatum, nulla conditione adjecta, morbosum haberi possit. Quod tamen et alias nonnunquam apparet, ut in concoctione, cujus organa, si aequae sunt nimis sensibilia, ac totus organismus aucta praedicta receptivitate, saepius symptomata excitant, quae nequitiam sanitati conveniunt. Alter fons harum mutationum, vis vitalis per conceptionem ad effectus graviores et insigniores exciendos excitata, tamquam processum normalem uteri vim excitat; cujus mutationis symptomata non tam morbosa sunt, quam innoxia, mox sponte evanescent, immo et salutifera sunt. Singula vero graviditatis signa secundum hanc regulam in certum redigere ordinem, unde vis eorum in ipsam gravidam eluceat, dissertatiunculae fines superare videtur. Sed graviditatis effectus saepius mirum in modum exoptati, aequae ac sequelae nonnunquam magnopere nociferae, hoc modo explicatu videntur faciliores, quam si studemus rem, ut supra attuli, explicare, vel etiam in verba juramus eorum, qui similia similibus curanda esse, summum artis medicae principium habent. Consideramus igitur ipsas has mutationes, quae, licet ex alterutro fonte prodeant, nondum sejunguntur, quia simili modo manifestantur.

Systematis genitalium mutatio omnium maxime sibi constare debet; nam ovulum, in coitu fertili ab ovario sejunctum, per tubas in uterum

pervenit, et nonnisi in hoc organo peridemque ali et excoli potest. Cum vero eo tantum integerrimo conceptio et graviditas locum habere possint, rarius ad effectum salubrem exerendum huic statui occasio praebebitur. Ovaria et tubae, ovulo soluto et remoto, mox in pristinum statum redeunt; ipse vero uterus, quia ad ovulum excolendum materiam praebere debet, per omne graviditatis tempus continuo mutabitur quoad texturam, formam et situm. Ex systemate sanguifero vero omnis actio plastica pendet, quare et ovuli evolutio nonnisi aucta ejus actione perfici potest, quae insignitur gravi mutatione tum vasorum systematis in universum tum praecipue uteri. Vasa igitur hujus organi majora sunt, ampliora et longiora, immo et nova formantur, unde uterus cellulosa et porosam texturam, spongiae similem, adipiscitur, dum antea compactus et duritiei cartilaginosa erat. Sanguinis copia his vasis inclusa multo major esse debet, unde organi, antea colore fere albidio praediti, auctus calor et rubor oritur. Ut brevi dicam, vasorum vita ad vires novas et insigniores exercendas impellitur, omnes actiones celerius et intensius prodeunt, quum ipsarum producta graviora et insigniora esse debeant. Pariter et vasa lymphatica, cum sanguiferis arcte conjuncta, mutabuntur: exhalatio et resorbatio augeri, ad normam reduci, concinne congruere debent. Quae vita intensius vicens, finita graviditate et partu edito, sive mala antea praesentia sive et proclivitate ad illa tollere pollet, siquidem prava et vitiosa systematis vasorum actione nituntur. Propterea, ubi sanguis stagnat et infarcitur in uteri vasis, quae dila-

tata muneribus statui non gravido convenientibus fungi non possunt, quod malum nomine uteri haemorrhoidum describitur, quia simile est haemorrhoidibus, quae in viro locum habent, — graviditas, ob auctas et intensiores, quas secum fert, atque, salubrem exhibebit vim, quae propagatur et in tempus graviditatem et partum sequens. Pendet vero hic effectus partim ex eo, quod sanguis celerius per vasa propellitur, partim quod abundantia ejus naturae convenienter adhibetur, quasi secernitur. Nam vasa nimis repleta optime sublevantur aucta secretionem libera impediens, remouetur, et concinnitas bona inter vim et impedimenta superanda restituitur. Simili modo tolluntur et mala, quae ex prava vasorum lymphaticorum actione pendunt, quum graviditas hanc quoque mulet et ad normam reducat, tum exhalationem tum resorptionem, tum utramque et invicem et cum aliis corporis functionibus concinnam reddens. Quare graviditas et mala sanabit, quae ex una vel utraque hac functione turbata oriuntur; et huc variae hydrometrae species pertinent, quatenus in illis concipiendi facultas non semper sublata est, quod et demonstratur exemplis infra afferendis, ubi et alia mala hydropica hoc modo sanata sunt.

Forma quoque uteri mutata aequae ac situs mutatus magni sunt momenti. Propter magnitudinem perpetuo crescentem, pelvis demum minor fit, quam ut in ea manere possit uterus; quare jam in tertio graviditatis mense in abdominis cavitatem ascendere incipit. Si ergo antea ex quavisunque causa nimis in pelvem de-

sederat, nunc impedimento superato, normalem rursus adquiret situm. Varias igitur uteri pro-cidentiae species in graviditate nisi radicitus ta-men ad tempus tollentur, quare et illa ipsa se-cundum naturae regulas decurrere, poterit, et evitabuntur damna, quae in partu ob nimis pro-fundum uteri situm oriri possent.

Simili modo mammae quoque mutantur, quae secundum Ill. Joerg *) summa mulieris ge-nitalia habenda sunt, quia ad nutriendum in-fantem, post partum magis excultum, inserviant, quam uterus, qui vilius tantum et humilius ani-mal alit, vel quam ovaria, ex quibus nonnisi infima animalia, hydatides, oriuntur. Propter munus vero, quo funguntur grave, et quia ob similem functionem arcte cum utero conjunctae sunt, jam dum foetus in hoc versatur, mammae ad munus in posterum suscipiendum praeparan-tur. Quod cum nihil aliud sit, quam ut ma-jorem materiae nutrientis praeparent copiam, quae nonnisi vasorum continetur systemate, hoc quoque mutari debet. Propter consensum cum utero nervorum receptivitas augeatur, unde ma-jor sanguinis affluxus oritur. Igitur mammae ipsae aequae ac papillae intumescunt, earumque halones colorem fuscum induunt, venae caeru-leae per cutem translucent, ductus lactiferi di-latantur, et in ultimis demum graviditatis men-sibus latex lacti similis effluit. Sed omnes hi processus plastici nonnisi vasibus intensius agen-tibus perfici possunt, unde elucet, quomodo gra-

*) Joerg: *der Mensch auf seinen körperlichen geistigen und gemüthlichen Entwicklungsstufen.*

viditas adeo saepenumero mammarum vitia tol-lat, quae manca et debili vasorum actione ni-tuntur. Pertinent huc varia tumorum genera, quae vel ex graviditate antecessa remanent, quia mater ipsa infantiem non aluit, mammae igitur non naturae convenienter exercebantur; — vel aliis ex causis variis orti sunt, si modo nondum malignam induerunt indolem. Tum enim gra-viditas non plus auxilii feret, quam magna illa turba remedium resolvablem; immo et non-nuquam, uti haec, perniciosum accelerabit exitum. Hoc in casu auxilium mechanicum in-tissimum est, et degeneratio cultri ope radicitus est removenda. Ubi vero hi tumores benigni potius existimandi, ubi molles sunt neque do-lent, ubi nondum multum in parenchyma mam-mae exsudatum est, ubi ergo tumor nititur non in aliena materia allata, quam potius in majore succorum copia in ipsis vasis, ubi tandem totius corporis vires nondum depravatae sunt, ita ut malum potius locale habendum sit, — ibi gravi-ditas secundum omnium temporum observatio-nes, tutum est remedium ad hos nodos dissol-vendos et removendos. Quod quidem perficitur eodem, quem jam supra commemoravimus, mo-do, cum vasorum actio, ad novam functionem suscipiendam exaucta, sanguinis quoque et lym-phae circuitum acceleret, postea vero nova illa secretio removeat abundantiam, quae liberam vasorum actionem contractionemque impedit.

Conceptio, ex seminis virilis vi animante exorta, ut organa genitalia ad excolendum foetum excitet, totius organismi actiones mu-tare et augere debet. Quum vero organismus muliebris ad illa munia suscipienda magnam

materiae plasticae copiam parare debeat, et quidem majorem, quam in statu non gravido, quum porro haec nonnisi intensius agentibus organis, quae inserviunt Chylificationi, praeparari queat, actio universalis exaucta initio illud systema praecipue excitare debet, quamquam e contrario major materiae copia systema vasorum plus implebit. Oriuntur exinde symptomata, qualia vel in levioribus febris gradibus, cujus et tractus intestinorum particeps sit, vel in statu irritativo horum organorum animadvertimus: diminutus nempe ciborum appetitus, lingua muco obducta, congestiones, quae mox cessant, simulac organismus hac nova via vires suas exserere assuevit, et vitae mutatae producta convenienter collocantur; — quare haec symptomata non morbosa sunt. Alia contra, vomitus, diarrhoeae, urinae excretio turbata, — orta ex uteri aucta receptivitate, quae in remota quoque propagatur organa — nonnunquam periculosum ad gradum crescunt, et medici auxilium postulant. Nam hae secretiones auctae saepius uteri actioni et secretioni maximum afferunt damnum. Ciborum appetitus in graviditate tam constanter auctus quoque respondet auctae huic actioni assimilativae, quae, ut quaevis actio aucta, nonnunquam salubrem exhibet effectum, si sanguis in abdominis vasis stagnat, ejusque glandulae intumescunt aequae ac vasorum lymphaticorum exhalandi et resorbendi vis turbatur. Unde elucet, quomodo graviditas hydropem asciem sanasse potuerit *), tollens nempe statum abnormem illum, qui hujus causa habendus est.

*) Anstaux in: *Meissner Forschungen des neunzehnten Jahrhunderts*. I. 35.

Ut jam supra dixi, corpori muliebri hoc praecipue proprium est, quod abdominis organa thoracis organis praevalent, quod ergo Chylificatio superat Oxygenisationem. Quum vero in graviditate mulier usque ad summum excolatur gradum, et indolem muliebrem quam maxime induat, illa quoque ejus virtus magis adhuc elucescet. Actio enim pulmonum, tanquam organi secretorii, massam organicam in vaporem resolvantis, ideoque reproductioni nimiae resistentis, diminuenda est eo tempore, quo corpus muliebri, ut, quae natura ab ipso postulat, persolvat, praeparare debet majorem materiae copiam, quamvis haec minorem animalisationis gradum adipiscatur. Quod quidem initio jam ex dynamica pendet causa, cum omnis actio in abdominis organa transeat ibique colligatur, — postea vero mechanico quoque perficitur modo, quum uterum in dies magis crescens, ex profunda pelvi usque ad diaphragma demum adscendens, hoc sursum premat, thoracis cavitatem diminueat, ejusque dilatationem liberam prohibeat. Quare respiratio impedita, ideoque tarda et superficialis, sanguinem praebet, Oxygenii quidem pauperem, ditiores vero lymphae plasticae. Si vero supra vidimus, quomodo aucta nonnullorum in graviditate organorum actio varia ipsorum mala tollat, nunc videbimus, aliorum actionem diminuat aequae salutiferam esse; quod quidem in pulmonibus eo magis locum habere debet, quo majorem sanguinis copiam contineant, quo cordi propiores, ideoque ad actionem norma excellentem procliviores sint, quam ullum aliud corporis humani organum vel systema. Quare

et pectoris organorum diminuta agilitas nisi prorsus sanabit, saltem leniet, quaecunque ex aucta eorum actione orta erant, mala; unde, quod experientia iam saepe docuit, pulmonum morbi, praecipue phthisis pulmonalis per graviditatis tempus subsistit, quamvis post partum effectus ejus perniciosus eo celerius progrediat. Et sic in graviditate contrarium videmus ejus, quod in pubertatis evolutione occurrit, ubi pulmonum aucta actio, quae cum aliis phaenomenis prohibere debet, quo minus mulier amplius crescat, perniciosae virginum phthisi pulmonali fayet *).

Aequae in cutem externam graviditas agit ac in pectoris organa. Nam quo magis mulieris vis plastica omnesque ejus actiones in uterum transeunt, ut hunc ipsum et ovulum in illo inclusum excolant, eo magis omnis vita a superficie externa corporis in partes internas recedere debet. Cutis tenera, tenuis et mollis, quae in statu non gravido materiam perspirabilem eo facilius transire sinit, nunc aspera fit et pallida, colorem vegetum amittit, et materiae, quae antea in vaporem redactae aufugiebant, ob diminutam cutis actionem non hac in forma deponuntur, sed potius sub cuti colliguntur, et ita maculas gignunt hepaticas, in gravidis tam crebras, ephelides augent, immo nonnunquam cutis colorem per totam corporis superficiem ni-

*) Osiander, *die Entwicklungskrankheiten des weiblichen Geschlechts*. II, 124.

gricantem et lividam reddunt *). Maxime vero cutis efficacitatem diminutam esse demonstrat id, quod in gravidis vulnura et ulcera difficile et tarde, vel etiam nonnunquam prorsus non sanescunt, quia cutis vi plastica caret, quae ad granulationem et regenerationem opus est. Hanc ipsam ob causam graviditas tollit morbos, qui aucta cutis functione niuntur, quo praecipue pertinent Exanthemata chronica, quae optimis saepe resisterunt remediis. Nam succorum, quibus egent, in graviditate cessat affluxus; ubi vero exarescit fons, qui hos aluit parasitos, horum quoque vita extinguitur. Ut vero hunc effectum ex omni parte recte aestimemus, non tantum respiciendum, graviditate omnem cutis actionem in uterum derivari, sed etiam cujusvis systematis et praecipue assimilativi vitam mutari, hujusque tolli mala, ex quibus tam saepe, et in exanthematibus chronicis fere semper, vitiosa cutis actio pendeat.

Ut systematis vegetativi, sic et animalis, praecipue vero sensibilis, functiones in graviditate insigni modo mutantur. Systema nervorum vitam ejusque phaenomena ordinat et regulat; ex vita igitur mutata concludere licet, nervorum quoque animantem in reliquum organismum vim mutatam esse. In graviditate vero mulier mutatam immo et prorsus novam vitam agit; ad pristinas enim functiones nova accessit, foetus

*) Joerg: *Krankh. der Weiber* §. 40.

in utero nutritio. Quod quidem non perficitur nisi vi animante spermatis virilis, quae quo magis praevalet, eo magis vim plasticam uteri a propria via avertit, ita ut externam vim sequi debeat *). Unde igitur nervorum systema jam hoc modo mutari apparet. Accedit adhuc, quod uterus, tanquam centrum totius vitae muliebris, per consensum arcte conjunctus est cum omnibus fere organis, quare mutata ejus actio nervosa in illa propagatur; quod porro mutata vasorum actio et sanguinis distributio, partem quoque mutabit sensibilem eorum organorum, quorum vasa majorem sanguinis copiam continent; quod denique relatio diversorum corporis systematum magnopere mutata est. Ex quibus omnibus facile colligetur, quam insignem nervorum mutationem graviditas et excitet et conservet. Quae mutatio, sive dynamica tantum sit, sive ex mutata nervorum vegetatione, propter mutatum sanguinis fluxum, pendeat, saltem declarat, quomodo graviditas tollere possit mala, ex actione nervorum prava exorta, quae sive vitiosa sentiendi, sive morbosa vi movendi manifestentur. Utrumque vero genus hujus effectus salubris jam demonstravit Hysteria, quam ex mulieris vita prava et a destinatione aberrante exortiri vidimus. Omnis vero vita a nervis pendet, quare vitae pravae sequela in illos potissimum recedere, eorumque actione perversa in lucem prodire debet. Et clavus et globulus hystericus, summi

*) Joerg: d. Mensch etc. §. 246.

perversae sensationis gradus, aequae ac spasmi hystericus, quorum solam graviditatem tutissimum et fere unicum esse remedium, jam supra vidimus, magnum in nervorum systema ostendunt graviditatis momentum. Actio vero vitiosa nervorum, non solum e systemate uterino pendens, sed quoviscunque modo exorta, hac mutata nervorum vi tolli potest, quippe quo pertinet Epilepsia tali modo sanata, cujus rei exemplum affert Laubender *). Mulierem enim quadraginta duorum annorum perterritam corripit Epilepsia, hujusque morbi impetus, quum quarta quaque aut sexta redirent septimana, neque remediis longum per tempus adhibitis tolli possent, demum, cum denuo gravis fieret mulier, cessavisse dicit.

Nervorum vero systema non tantum sensibus motibusque exciendis et ordinandis inservit, sed mentis quoque actioni praeest; quare et graviditas hanc immutatam esse, sinere non poterit, sed potius et mentis et animi vitam mutabit. Graviditas, quia in ea ipsa et per eam mulier omnibus naturae decretis satisfacit, animi gignet tranquillitatem insignem, quietamque concinnitatem inter omnes mentis functiones, neglecta vel denegata officii solutione antea turbata. Phaenomena enim vitae physicae et psychicae eandem sequuntur normam, et unicuique mentis actioni quaedam respondet corporis, tam in statu

*) Allg. med. Annal. 1803 Jan.

sano quam morboſo *). Mulieris vis plastica, non naturae convenienter adhibita, animi quoque actiones turbat, ut in Nymphomania. Ut vero cupidinem expletam quies ſequi ſolet, ſic et in graviditate, ob mulieris vires ſecundum normam collocatas, animi functionum quies et concinnitas reſtituitur. Spe praeterea laeta mox ſe matrem fieri, novo tanquam vinculo mulier cum reliquo mundo conjungitur. Quaecunque vero ex cauſa vel cum mundo vel ſecum ipſa diſſideat, infans tamen, quem in utero gerit, ſocietatis humanae membrum fieri debet, eique, quem poſteſt optimū, parare locum, cuique bonae matri eſt cordi; infante denuo cum mundo conjungitur eique reconciliatur, et ſic novam init vitam. Quia igitur mater grāvida et infanti nondum nato providet, animi viribus in res externas intentis, ab ſtatu ſuo derivatur; et quia ob infantis, quem alit, vitam, ſe ipſam gravis momenti eſſe putat, omnis animi vita denuo vīgere et convenienti via ingredi incipit. Graviditas ergo animi vires tum excitat, tum in res externas derivat, et vim ſuam hac ratione ſalutiferam praecipue demonſtrare debet in Melancholia, quippe quae nihil aliud eſt, niſi animi, per certam quandam ideam, exortam praecipue ex falſa de ſe ipſo concepta noſtione, ſublata libertas. Quare quoque Monomaniae gerit nomen, quam graviditate prorsus ſanata eſſe, multa exſtant exempla **). Nymphomania quo-

que cum delirio melancholico ejuſmodi ſtatus eſt, quapropter in ea, praecipue in hoc ſecundo morbi ſtadio, graviditas adeo eſt commendanda. Sed hoc in caſu reſpicienda quoque eſt graviditatis vis, quam in ſyſtema exercet hepaticum, cujus ſecretio exanctia ſere ſemper illam comitatur; nam animi perturbatio in Melancholia ſemper conjuncta eſt cum malis abdominis, praecipue vero hepatis, quamvis nexus cauſalis inter utramque morbi partem non ſemper perſpicuus ſit.

*) *Friedreich l. c. pag. 293.*

**) *Nasse: Zeitschrift für psychische Aerzte, 1821.*